

Länsstyrelsen
Kalmar län

BESLUT
2010-12-21

L2177

1 (6)

432-8901-06

Landskap: Småland

Län: Kalmar

Kommun: Högsby

Socken: Långemåla

Fastighet: Bötterum 8:1 > 2, 2:9 > 2 och del av
2:9 > 1

Objekt: Bötterums tingshus m.fl.

Delgivningskvitto

Långemåla hembygdsförening

Att. Birger Svanström

Ruda gård 103

570 76 RUDA

Byggnadsminnesförklaring av Bötterums tingshus m. fl. byggnader, Långemåla socken, Högsby kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att förklara Bötterum 8:1 > 2, 2:9 > 2 och del av 2:9 > 1, Bötterums tingshus m.fl., Högsby kommun, med utbredning enligt karta bilaga 1, för byggnadsminne.

Beslutet har fattats med stöd av 3 kap 1 § Lag (1988:950) om Kulturminnen m.m.

Länsstyrelsen meddelar enligt § 2 samma lag följande skyddsbestämmelser:

1. Byggnaderna inom det område, enligt bifogad karta bilaga 1 som avgränsat med blå linje och skrafferat, får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnadernas inre, såsom stomme eller rumsfördelning får ej rivas, ombyggas eller förändras.
3. Tingshusets, rättarbostadens, marknadsbodens, finkans och äppelbodens fasta inredning, i de rum som markerats med skraffering på planritningarna i bilaga 2 a-e, får ej rivas, flyttas, ombyggas eller förändras.
4. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Vård och underhåll skall ske med för byggnaderna traditionella metoder och material.
5. Skyddsområdet nordost om vägen, som på bifogad karta är avgränsats med blå linje och skraffering, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt

20.10.12-23 beslöt. Sh
Kapitalet i f. f. : BM-reg. An

förändras. Vid åtgärder inom skyddsområdet skall samråd ske med länsstyrelsen.

6. Den till tingshuset hörande parkens och trädgårdens karaktär och struktur med gångsystem, terrasser, murar, trappor och kaffegrottor, sydväst om vägen, ska bevaras. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Vid åtgärder inom parken och trädgården skall samråd ske med länsstyrelsen.

Om det finns skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § Lag (1988:950) om Kulturminnen m.m. lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Redogörelse för ärendet

Fråga om att utöka byggnadsminnesförklarade Bötterums gästgiveri med tre utvalda byggnader men eventuellt även de övriga byggnaderna på fastigheterna Bötterum 8:1 och 2:9, Högsby kommun, väcktes 2006-08-09 av Långemåla Hembygdsförening.

En vård- och underhållsplan inkom till Länsstyrelsen 2010-03-15 vilken upprättades av Fredrikson arkitektkontor ab, Norrköping, för det redan byggnadsminnesförklarade gästgiveriet med tillhörande svinstia, snickar- och vagnsbod. Länsstyrelsen besökte platsen 2009-10-16 för en diskussion med Långemåla Hembygdsförenings ordförande Birger Svanström om att fråga väckts av att byggnadsminnesförklara fler byggnader på området. De uppgifter som framkom i arbetet med planen, var att fler än de tre utvalda byggnaderna i det nuvarande byggnadsminnet var av intresse för förståelse av platsens kulturhistoria. 2010-04-06 hölls ytterligare ett samråd eftersom önskemål om att hela hembygdsparken ska ingå i det nya byggnadsminnet hade framförts av ägaren och om syftet med vad byggnadsminnet då ska förmedla. För att få en förståelse av platsens helhet och bebyggelsehistoria togs en vård- och underhållsplan fram för Bötterums tingshus m.fl. byggnader och det kringliggande området, innehållande kulturhistorisk värdebeskrivning inför en eventuell byggnadsminnesförklaring. Fredrikson arkitektkontor ab, Norrköping, fick uppdraget även denna gång och Vård- och underhållsplanen, inkom med kulturhistorisk värdebeskrivning till Länsstyrelsen 2010-10-02. Samråd med fastighetsägaren Långemåla hembygdsförening har härmed skett.

Motivering

Byggnaderna och det skyddsområde som härmed förklaras för byggnadsminne ligger i ett synnerligen märkligt bebyggelseområde med en lång och komplex bebyggelsehistoria, innehållande tingsplats, gästgiveri och jordbruksverksamhet. Byggnaderna och området har ett dokumentvärde genom att det speglar länets samhällshistoria. Tingshuset i Handbörds härad är Kalmar läns äldsta tingshus och representativt genom sin 1700-tals utformning. Personhistorien om den sist avrättade personen i häradet kan möjligtvis kopplas till häktet. De upplevelsevärden som finns på området är miljöskapande värden som ett centrum där människor mötts av skilda anledningar i olika tider. Länsstyrelsen anser att området innehållande tingshus med park och trädgård, tillhörande finka, rättarbostad och ekonomibyggnader med flera bodar och verkstad är att betrakta som kulturhistoriskt synnerligen märklig och väl uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring enligt 3 kap 1 § Lag (1988:950) om Kulturminnen m.m.

Historik

Kulturhistorien för tingshuset och de övriga byggnaderna är starkt förknippad till den för gästgiveriet. Byggnader har kommit till, flyttats och rivits, vilket kan beläggas genom det historiska kartmaterialet. 1734 års lagförslag innehöll bl.a. gästgiverier och tingshus, vilka ofta byggdes i anslutning till varandra eftersom gästgivarna var skyldig att hålla med tingshus. Bötterums tingshus (byggnad nr 1 i bilagd karta) är byggt någon gång mellan 1749 och 1771 och blir därmed Kalmar läns äldsta tingshus, vid en jämförelse mellan tingshusen i länet enligt den tingshusinventering som gjorts i landet på uppdrag av Domstolsverket mellan åren 1997 och 2007. Bötterum var tingsplats i Handbörds härad. Tidvis var Bötterum tingsplats mellan 1680 och 1805, den delade funktion med Staby strax norr om Högsby. Tingshuset bytte funktion till bostadshus under 1800-talet men de ombyggnader som speglar byggnadens interiör idag är de ombyggnader som gjordes under 1900-talet. Den magasinsbyggnad som kallas "Finkan" (2) är enligt vad traditionen säger Bötterums fängelse från 1741. Möjligtvis går det att belägga från att den är utmärkt på en storskifteskarta från 1771. Nisse Danjels, som var den siste dödsdömde fången i häradet, lär ha varit fängslad här på 1840-talet, vilket i så fall ger byggnaden ett person- och samhällshistoriskt värde. Själva byggnaden kan beläggas till 1830-tal. Både finkan och marknadsboden (3) - som är belägna i hembygdsparken, är exempel på högklassig träbyggnadskonst. Även marknadsboden är byggd under 1800-talets första hälft, där hembygdsrörelsen satt sin prägel på inredning och stomme.

Rättarbostaden (4) är en typisk lantbruksbostad från 1800-talet slut med en ovanligt sammanhållen och välbevarad interiör från 1920-talet. På bottenplan har en snickarverkstad funnits och på övervåningen ett skomakeri. Den s.k. 1700-talsboden (5) ska enligt tradition ha varit en del av en bodlänga men flyttades i samband med att gårdsplanen delades vid laga skiftet 1857. Byggnaden är ett gott exempel på de mönsterbyggnader som hushållningssällskapen propagerade för runt sekelskiftet 1800. Byggnaden med garage och verkstad (6) är uppförd i början av 1900-talet som vagnsbod, hönshus senare stall, garagebyggnad samt dass. Den är viktig eftersom den visar på tingshusets omvandling till bondgård och som en sida av det gårdsrum som bildas tillsammans med 1700-talsboden och gaveln på tingshuset. Äppleboden (7) är även den från tidigt 1900-tal och har fått sitt värde genom sambandet med trädgården och dess ursprunglighet vilken är uppförd av återanvända, äldre och påkostade byggnadsdetaljer. I tingshusparken (8) finns en lövskog med en mängd anlagda ytor i form av kaffegrottor, bersåer och gångar som tyder på en romantisk strävan, vilka dock är svåra att tidsbestämma. Trädgården, som är belägen mellan parken och tingshuset, kan utifrån växtmaterialet bestämmas till mitten av 1900-talet. Tingshusparken har ett miljömässigt värde både med sina sällsynta anläggningar i parken och som inramning till tingshusets olika funktioner genom tiderna.

Sammanfattningsvis så är de kulturhistoriska värden för Bötterum att (a) Anläggningen i stort med gästgiveri, tingshus, uthus, trädgård och väg som visar dels på bildandet av lokala centrum i de oskiftade byarna samt i ett större perspektiv på framväxten av en nationell organisation avseende rättsväsende och transportnät från 1600-talet och framåt. (b) Anläggningen utgör ett dokument över gästgiveriernas organisation och verksamhet. (c) Byggnaderna bevarar organisation, planlösning, inredningar och detaljer vilka kan berätta om användning och liv på platsen. De ger en god bild av äldre byggnadsskick.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten, se bilaga 3.

Övrigt

Enligt 3 kap 21 § Lag (1988:950) om Kulturminnen m.m. gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

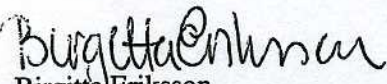
Bötterums gästgiveri förklarades byggnadsminne 1956 enligt Lagen den 12 juni 1942 om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader.

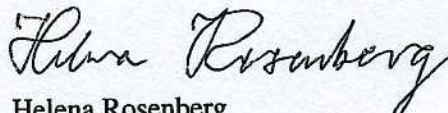
Bötterum ligger inom riksintresseområde för kulturmiljö, nr 58 Långemåla - Värlebo, i Kalmar län.

Långemåla hembygdsförening önskemål om att skyddet skulle gälla hela området med alla byggnader även inom hembygdsparcken har i detta förslag inte tillgodosetts. Länsstyrelsen ser ett stort kulturhistoriskt värde i hembygdsparcken och de övriga byggnader som ligger utanför det skrafferade området men att det behövs mer referensmaterial för att kunna avgöra om hembygdsparcken som helhet enligt lagens mening kan anses som synnerligen märklig.

Remiss har skickats till berörda parter och ingen erinran har inkommit under remisstiden.

I beslutet har antikvarie Helena Rosenberg varit föredragande och enhetschef Birgitta Eriksson beslutande.

Birgitta Eriksson

Helena Rosenberg

Bilaga

1. Karta med byggnader och skyddsområde avgränsat blå linje och skraffering
2. Planlösningar för tingshuset (a), rättarbostaden (b), marknadsboden (c), finkan (d) och äppleboden (e)
3. Hur man överklagar

Kopia

Samhällsbyggnadsenheten

Högsby kommun, Eva Djupfors, Kyrkogatan 8, 579 80 Högsby, bilaga 1-2

Fredriksson arkitektkontor ab, Skolgatan 1a, 602 25 Norrköping, bilaga 1-2

Riksantikvarieämbetet, bilaga 1-3

Kalmar läns museum, bilaga 1-3

Kjell-Håkan Arnell, bilaga 1-2

Med laga kraft till

Lantmäteriet, Division Inskrivning, Box 39, 575 21 Eksjö, bilaga 1-2

Högsby kommun, bilaga 1-2

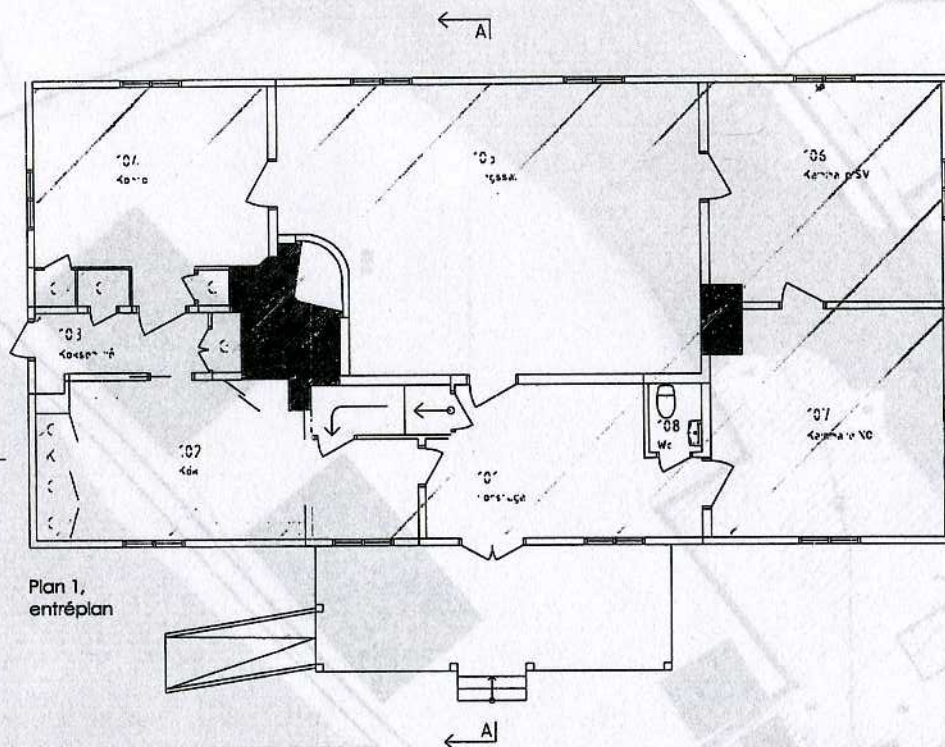
Lantmäteriet, Box 510, 391 25 Kalmar, bilaga 1-2

Per Lindegård, VIC, bilaga 1-2

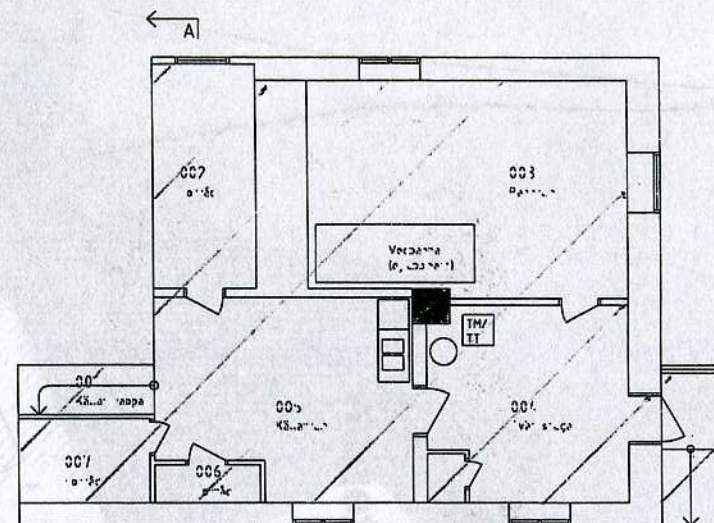
Bötterum

1. Tingshuset
2. Finkan
3. Marknadsboden
4. Rättarbostaden
5. 1700-talsboden
6. Garage/verkstad
7. Äppleboden
8. Tingshusparken

0 20 40 60 80 100 Meters

Plan 1,
entréplan

Plan 0,
källarplan

SKALA 1:100 PÅ A3

FREDRIKSSON ARKITEKTKONTOR AB
www.fredrikssonarkitektkontor.se

Skolgatan 1A 602 25 Norrköping Tel 011-10 00 66
Nybrogatan 83 114 41 Stockholm Tel 08-442 63 73

4 AD AV, 40VS-2: RAD AV
CL
NORRKOPING 2010-07-06

BÖTTERUM 8:1, HÖGSBY

TINGSHUSET

PLAN 1 0CH PLAN 0

SKALA 1100 (A3)

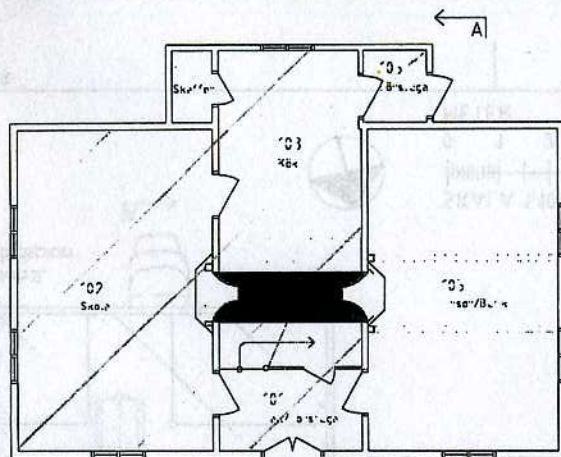
A 010

REF

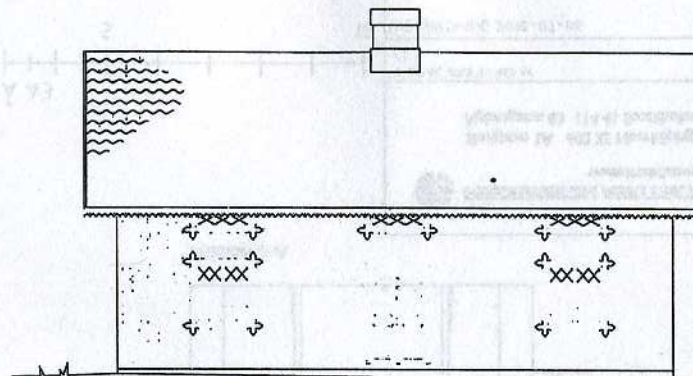
LAGER

07c

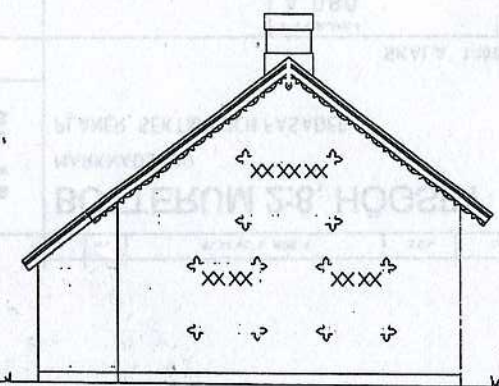
Salags 2h

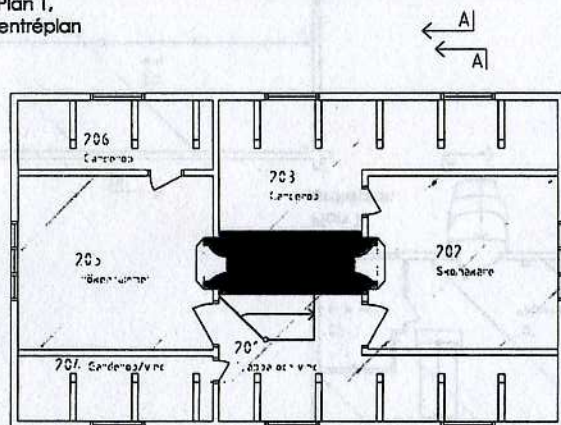
Plan 1,
entréplan

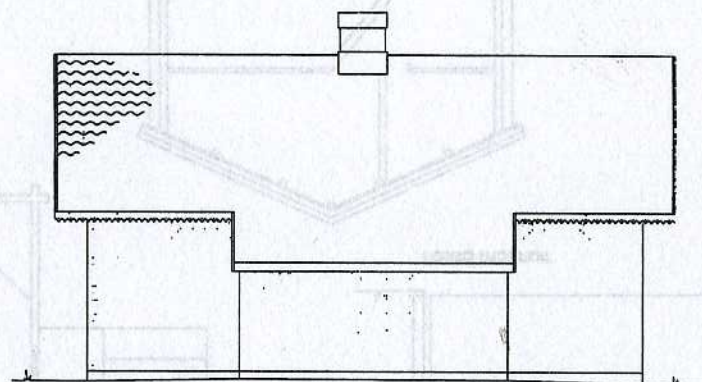
Fasad mot söder

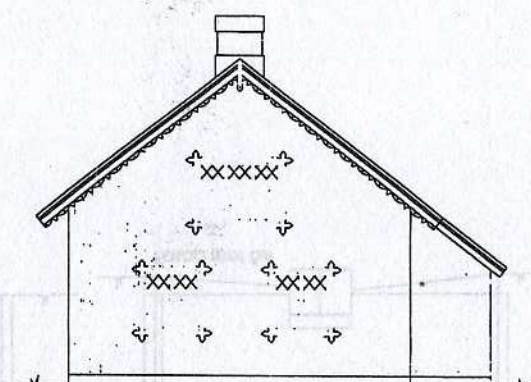
Fasad mot väst

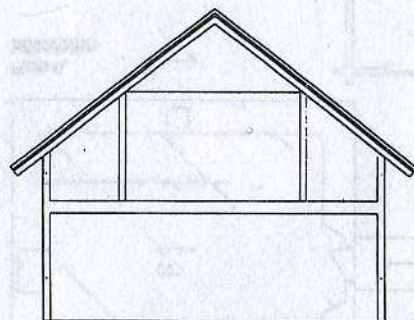
Plan 2,
vindsplan

Fasad mot norr

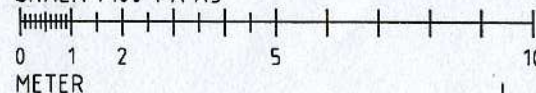

Fasad mot öst

Sektion A-A

SKALA 1:100 PÅ A3

FREDRIKSSON ARKITEKTKONTOR AB
www.fredrikssonarkitektkontor.se

Skolgatan 1A 602 25 Norrköping Tel 011-10 00 66
Nybrogatan 83 114 41 Stockholm Tel 08-442 63 73

21 AD AV, 405:4-4 RAD AV
CL

NORRKÖPING 2010-07-06

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

BÖTTERUM 2:8, HÖGSBY

RÄTTARBOSTAD

PLANER, SEKTION OCH FASADER

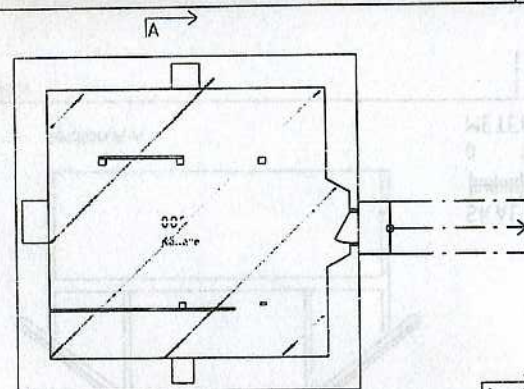
SKALA 1:100 (A3)

A 070

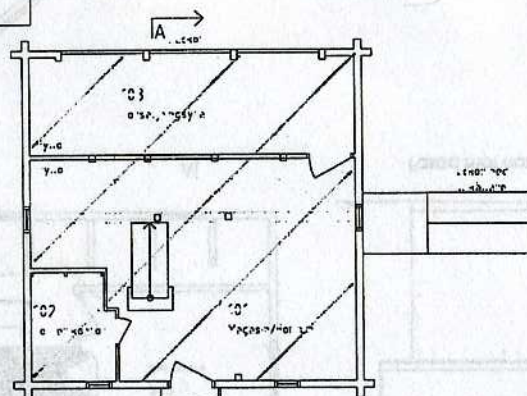
REF

LAGER

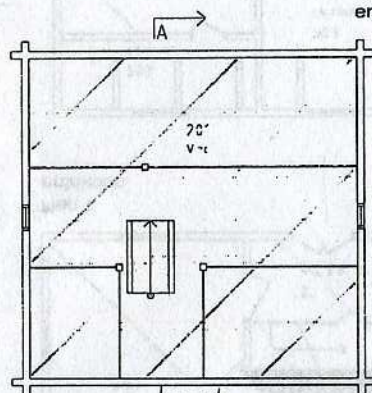
PL 0

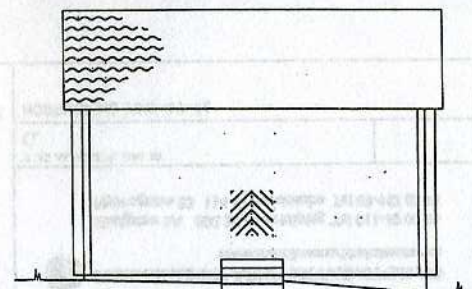
Plan 0,
källarplan

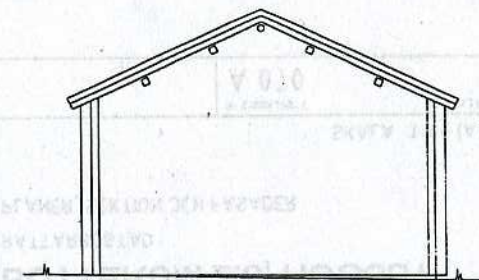
Plan 1,
entréplan

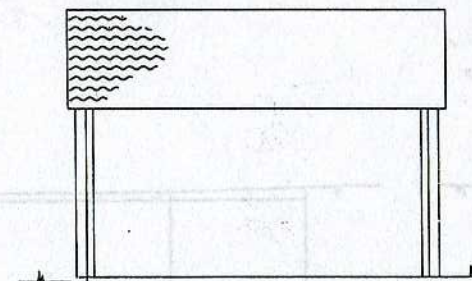
Plan 2,
vindsplan

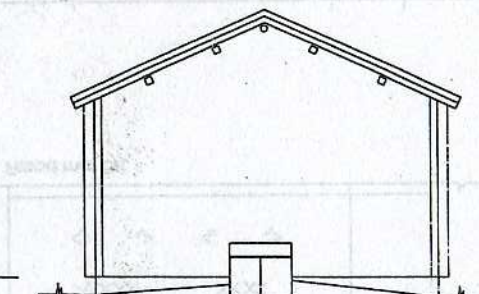
Fasad mot syd

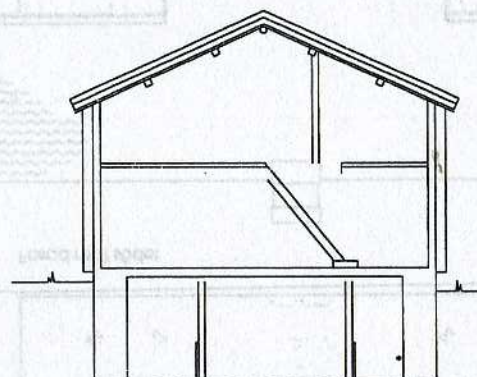
Fasad mot väst

Fasad mot norr

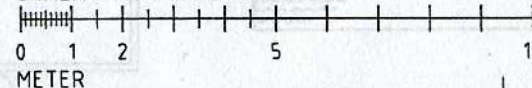
Fasad mot öst

Sektion A-A

SKALA 1:100 PÅ A3

FREDRIKSSON ARKITEKTKONTOR AB
www.fredrikssonarkitektkontor.se

Storgatan 1A 602 25 Norrköping Tel 011-10 00 66
Nybrogatan 83 114 41 Stockholm Tel 08-442 63 73

4 AD AV. KONS. KL. RÅD AV
CL

NORRKÖPING 2010-07-06

BÖTTERUM 2:8, HÖGSBY

MARKNADSBOD

PLANER, SEKTION OCH FASADER

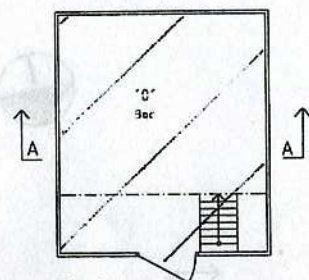
SKALA 1:100 (A3)

A 080

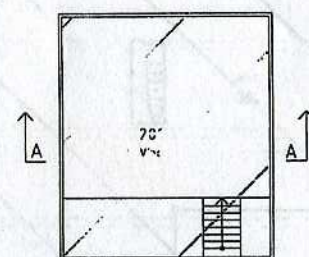
REF

LAGER

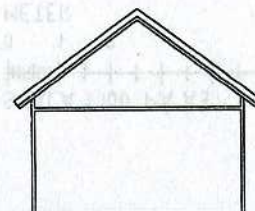
P10

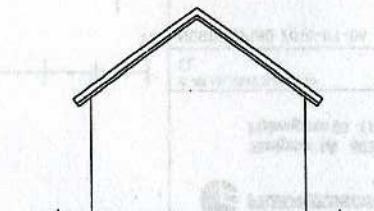
Plan 1,
entréplan

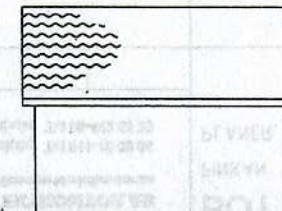
Plan 2,
vindsplan

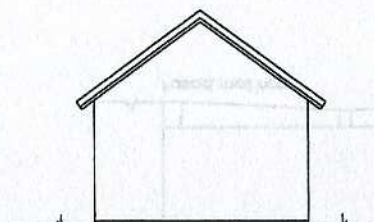
Sektion A-A

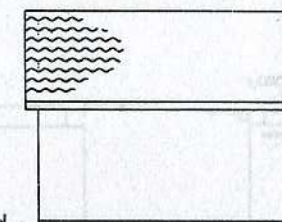
Fasad mot söder

Fasad mot väst

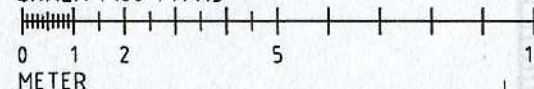
Fasad mot norr

Fasad mot öst

SKALA 1:100 PÅ A3

FREDRIKSSON ARKITEKTKONTOR AB
www.fredrikssonarkitektkontor.se

Stoligatan 1A 602 25 Norrköping Tel 011-10 00 66
Nybrogatan 83 114 41 Stockholm Tel 08-442 63 73

IT AD AV, KONSTRUKTION AV
CL

NORRKÖPING 2010-07-06

DR	AN	ANVÄNDNING	SCN	DATA
----	----	------------	-----	------

BÖTTERUM 8:1, HÖGSBY

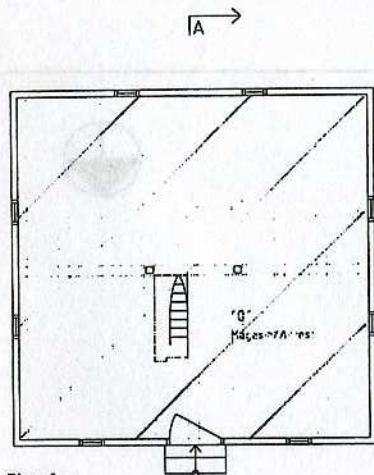
ÄPPLEBODEN

PLANER, SEKTION OCH FASADER

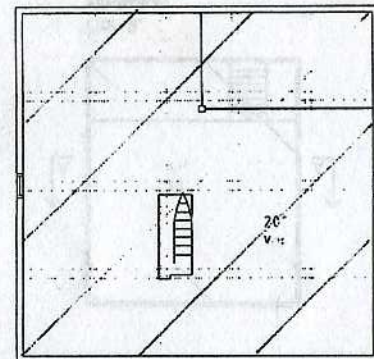
SKALA 1:100 (A3)

A 050

PLO

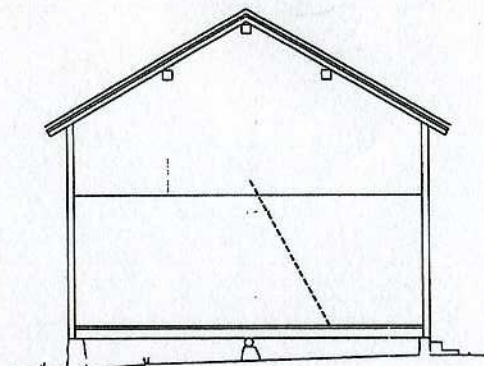
Plan 1,
entréplan

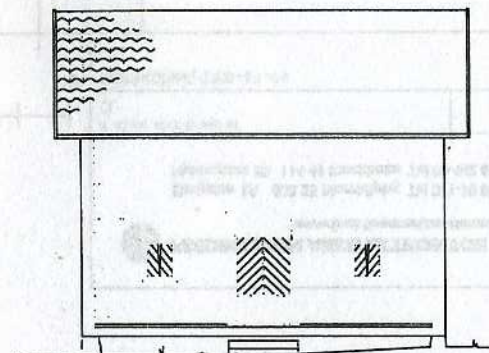
Plan 2,
vindsplan

A →
A →

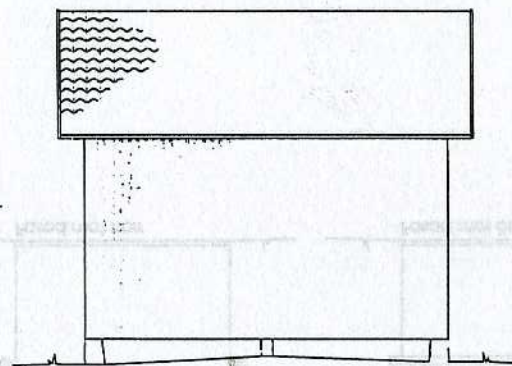
A →

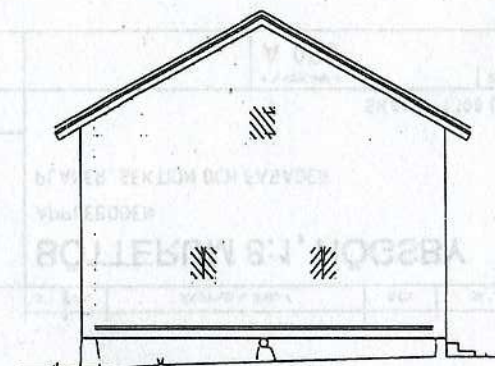
Sektion A-A

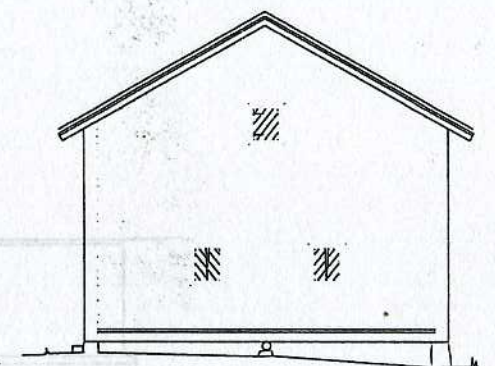
Fasad mot syd

Fasad mot norr

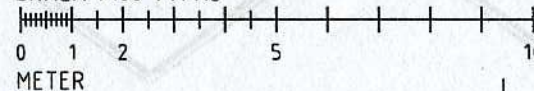

Fasad mot väst

Fasad mot öst

SKALA 1:100 PÅ A3

FREDRIKSSON ARKITEKTKONTOR AB
www.fredrikssonarkitektkontor.se

Skolgatan 1A 602 25 Norrköping Tel 011-10 00 66
Nybrogatan 83 114 41 Stockholm Tel 08-442 63 73

10' AD AV. KONS. TILL. RAD. AV
CL

NORRKÖPING 2010-07-06

BE	AN	KÖPENG. AVS. R	SO	2A LV
----	----	----------------	----	-------

BÖTTERUM 2:8, HÖGSBY

FINKAN

PLANER, SEKTION OCH FASADER

SKALA 1:100 (A3)

A 060

REF

LAGER

PLO